

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 26 жовтня 2021 (протокол № 20).

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП Національної академії внутрішніх справ від 17 квітня 2025 року

Присутні:

доктор філософії з галузі знань «Право», доцент Калінюк А.Л. (головуючий, рецензент), доктор юридичних наук, професор Чурпіта Г.В., доктор юридичних наук, доцент Тихомиров Д.О., кандидат юридичних наук, професор Мироненко В.П., кандидат юридичних наук, доцент Герасимчук Л.В., кандидат юридичних наук, доцент Мазур В.В., кандидат юридичних наук, доцент Бобко В.Г., кандидат юридичних наук, доцент Якимець О.І., кандидат юридичних наук, доцент Боровська І.А. (науковий керівник); кандидат юридичних наук, доцент Петровський А.В. (рецензент); кандидат юридичних наук, доцент Кирдан Б.В., кандидат юридичних наук, доцент Куцик К.В.; кандидат юридичних наук, доцент Шаповал Л.І., кандидат юридичних наук Бондар С.В.; здобувач ступеня доктора філософії Сидоренко Н.О.

З присутніх – 2 доктори юридичних наук та 12 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його

рекомендації до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Сидоренко Наталії Олександрівни щодо дисертації на тему «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Актуальність теми дисертаційного дослідження пов'язана з тим, що у ст. 55 Конституції України проголошено захист прав і свобод людини та громадянина в суді. Згідно із ч. 1 ст. 4 ЦПК України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів, а відповідно до ч. 2 цієї статті ЦПК України у випадках, встановлених законом, можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах.

Дослідження інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України, привертає увагу науковців і практиків, що зумовлено змінами в його правовій регламентації у зв'язку з набуттям чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року №2147-VIII. Серед напрямів модернізації та оптимізації інституту учасників судового процесу, зокрема органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у світлі реалізації правової політики, спрямованої на гармонізацію національного законодавства й законодавства ЄС та приведення його у відповідність до спільних стандартів цивільного процесу ЄС у межах *acquis communautaire*, слід виокремити такі, як розширення переліку органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, зокрема, включенням до нього НАЗК, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що звертаються до суду з позовом (заявою) в інтересах викривача чи інформатора, деталізацією цивільних процесуальних прав й обов'язків органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, а також форм їх участі в цивільному судочинстві.

Інститут органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі був предметом наукових досліджень вітчизняних процесуалістів. Зокрема, 2011 року С. С. Бичкова здійснила дисертаційне дослідження «Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження», обґрунтувавши низку фундаментальних для науки цивільного процесуального права концептів розвитку інституту учасників справи. 2012 року дисертаційне дослідження «Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб» здійснила І. П. Тимошевська. Проблематика участі прокурора в цивільному процесі на дисертаційному рівні була предметом наукового пошуку К. А. Гузе в роботі «Представництво

прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному судочинстві України» (Х., 2015 р.).

Реформування та новелізація інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесуальному законодавстві України зумовлює необхідність системного аналізу й наукового переосмислення низки загальнотеоретичних і практичних положень, пов'язаних з участю в цивільному процесі відповідних учасників справи, моніторингу, дослідження та врахування підходів у сфері правового регулювання процесуальних правовідносин, які виникають між судом й органами та особами, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у законодавстві інших держав, а також розроблення наукових концептів з метою вдосконалення моделі вітчизняного цивільного судочинства.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних основ інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, опрацювання обґрунтованих у науковому аспекті пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства України.

Для дослідження зазначеної мети поставлено такі завдання: проаналізувати стан наукового розроблення і визначити методологію дослідження проблематики інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України; простежити генезу правового регулювання інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України; надати загальну характеристику інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі зарубіжних країн; сформулювати поняття та виокремити складові цивільної процесуальної правосуб'єктності органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб; виокремити та проаналізувати види і форми участі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб; визначити цивільні процесуальні права й обов'язки органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб; схарактеризувати процесуальні особливості участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; окреслити процесуальні особливості участі в цивільному процесі прокурора; дослідити процесуальні особливості участі у цивільному процесі НАЗК; виокремити процесуальні особливості участі у цивільному процесі інших органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб; розробити пропозиції з удосконалення чинного законодавства України.

Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, які виникають у зв'язку з участю в цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Предметом дослідження є органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України.

Відповідно до мети й завдань основою методології дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України після набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. За результатами проведеного дослідження сформульовано й обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які винесено на захист, зокрема:

вперше:

визначено, що процесуальною формою участі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, є сукупність передбачених законом процесуальних дій відповідних учасників справи, які обумовлені особливостями виду цивільного судочинства (позовного, наказного, окремого провадження), в порядку якого розглядаються справи за їх участю, загальних і спеціальних цивільних процесуальних прав та обов'язків таких органів та осіб, що спрямовані на досягнення мети такої участі – ефективного захисту прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів;

аргументовано, що процесуальна форма участі кожного окремого суб'єкта, що входить до складу органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, визначається передбаченими законом формами вступу у справу (звернення до суду з позовом (заявою) за власною ініціативою, вступ у справу, провадження в якій відкрито за позовом іншої особи, залучення судом до участі у справі або участь у справі за своєю ініціативою для подання висновків), а також підставами та повноваженнями такого суб'єкта здійснювати відповідні функції у цивільному процесі;

обґрунтовано, що підстави звернення та процесуальна форма участі прокурора в цивільному судочинстві обумовлюються критерієм «захист інтересу», що диференціюється на «захист інтересів особи», «захист суспільних інтересів» і «захист інтересів держави», останній з яких визначається законодавчо встановленими функціями та повноваженнями прокурора, а також предметом спірних правовідносин (у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави);

доведено, що поняття «неспроможність викривача самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права» є оціночним, може тлумачитися за аналогією зі зверненням до суду в інтересах інших осіб Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або прокурора, а саме як існування обставин, які свідчать про фізичний стан, немічність, похилий вік, матеріальне становище тощо, що унеможливають самотійно здійснювати викривачем захист своїх інтересів у суді;

удосконалено:

науковий погляд, що факультативний вид участі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, пов'язується з

наявністю «тріади» передумов, до яких належать: 1) норми матеріального права; 2) норми цивільного процесуального права; 3) ініціатива відповідних суб'єктів або ініціатива суду у випадках, встановлених законом;

судження про те, що цивільну процесуальну дієздатність органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, можна класифікувати за характером здійснення цивільних процесуальних прав та виконання цивільних процесуальних обов'язків на безпосередню – у разі участі у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб: 1) особисто (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, фізичні особи); 2) шляхом самопредставництва юридичної особи (НАЗК, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, юридичні особи) та опосередковану – у разі участі у судовому процесі відповідних органів та осіб через представника (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, НАЗК, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, юридичні особи, фізичні особи);

наукове положення про те, що формами участі у цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, НАЗК є: 1) звернення до суду з позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за його позовною заявою (заявою); 2) вступ за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовними заявами (заявами) інших осіб на будь-якій стадії розгляду справи; 3) подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовною заявою (заявою) іншої особи;

науковий підхід до того, що формами участі у цивільному процесі прокурора є: 1) звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за його позовами (заявами); 2) вступ за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовними заявами (заявами) інших осіб до початку розгляду справи по суті; 3) подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) іншої особи;

твердження про те, що формами участі у цивільному процесі органів державної влади, органів місцевого самоврядування є: 1) звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за їх позовною заявою (заявою); 2) участь у справі з метою подання висновків на виконання своїх повноважень;

судження про те, що участь фізичних та юридичних осіб, на відміну від інших органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, може здійснюватися лише у формі звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участі в розгляді справи за їх позовною заявою (заявою);

наукову позицію, що необхідними умовами звернення прокурора до суду в інтересах держави у цивільному процесі є: 1) встановлення прокурором факту порушення або загрози порушення законних інтересів держави; 2) наявність визначених законом підстав для звернення прокурора до суду в інтересах держави; 3) відсутність органу, уповноваженого здійснювати функції держави у

спірних правовідносинах; 4) невиконання або неналежним чином виконання органом, уповноваженим здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, повноважень щодо захисту інтересів держави, якщо відповідний орган наявний;

наукове положення про те, що НАЗК як орган, якому законом надано право звертатися до суду в інтересах викривача, виконує субсидіарну (додаткову) функцію у захисті інтересів викривача, а основну функцію в цьому покладено на представників або органи, яким законом надано право захищати права та інтереси викривача, до яких слід відносити: 1) уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції; 2) правоохоронні органи; 3) центри надання безоплатної правничої допомоги;

дістало подальший розвиток:

визначення поняття цивільної процесуальної правосуб'єктності органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, як передумову виникнення цивільних процесуальних правовідносин, що передбачає можливість звернення таких органів та осіб до суду з позовом (заявою) в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах на підставах та в процесуальній формі, визначених законом, набуття ними відповідного цивільного процесуального статусу, що охоплює загальні та спеціальні процесуальні права та обов'язки, а також у випадках, встановлених цивільним процесуальним законодавством України, його зміни на статус позивача та складається з двох елементів – цивільної процесуальної правоздатності та цивільної процесуальної дієздатності, остання з яких включає цивільну процесуальну відповідальність;

науковий підхід про доцільність мінімізації участі прокурора у цивільному процесуальному статусі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, з метою гармонізації цивільного процесуального законодавства України з правом ЄС в контексті реалізації принципу змагальності сторін у цивільному судочинстві;

судження про те, що у випадку відкриття провадження у справі за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави, цивільний процесуальний статус позивача набуває: орган, уповноважений здійснювати функції держави в спірних правовідносинах або прокурор за наявності однієї з умов: 1) у разі відсутності органу, уповноваженого здійснювати функції держави в спірних правовідносинах; 2) у разі відсутності в органу, уповноваженого здійснювати функції держави в спірних правовідносинах, повноважень щодо звернення до суду;

висновок про те, що у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави НАБУ є органом, уповноваженим на виконання функцій держави у спірних правовідносинах, та набуває цивільного процесуального статусу позивача у разі відкриття провадження у справі за позовом про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, пред'явленим прокурором САП (прокурорами ГПУ) як органом та особою, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, що обґрунтовується положеннями ч. 2 ст. 48, ч. 4, 5 ст. 56, ч. 1 ст. 290 ЦПК

України, ст. 1, п. 10 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»;

твердження про те, що участь у цивільному процесі фізичних осіб, які звертаються до суду із заявами про захист прав, свобод чи інтересів інших осіб, може бути диференційована як участь: 1) законних представників (ч. 4 ст. 256-2, ч. 4 ст. 256-6 СК України), 2) органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ст. 154, 165, 172, 258, 262 СК України).

На підставі зазначених положень розроблено пропозиції щодо оптимізації цивільного процесуального законодавства України, зокрема запропоновано викласти в новій редакції правові норми, що їх містять: ч. 1 ст. 56 ЦПК України, ч. 2 ст. 56 ЦПК України, ч. 7 ст. 56 ЦПК України, ч. 4 ст. 19 СК України, ч. 4 ст. 341 ЦПК України, ч. 2 ст. 22 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року № 1489-III, пункт «й» ч. 1 ст. 20-2 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII.

По завершенню доповіді Сидоренко Н.О. присутніми були поставлені такі **запитання:**

Калінюк А.Л.: Що ви розумієте під цивільною процесуальною правосуб'єктністю органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб?

Відповідь: Дякую за запитання. Цивільну процесуальну правосуб'єктність органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, можна розглядати як передумову виникнення цивільних процесуальних правовідносин, що передбачає можливість звернення таких органів та осіб до суду з позовом (заявою) в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах на підставах та в процесуальній формі, визначених законом, набуття ними відповідного цивільного процесуального статусу, що охоплює загальні та спеціальні процесуальні права та обов'язки, а також у випадках, встановлених цивільним процесуальним законодавством України, його зміни на статус позивача та складається з двох елементів – цивільної процесуальної правоздатності та цивільної процесуальної дієздатності, остання з яких включає цивільну процесуальну відповідальність.

Кирдан Б.В.: З чим пов'язано виникнення спеціальної цивільної процесуальної правоздатності органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб?

Відповідь: Дякую за запитання. Виникнення спеціальної цивільної процесуальної правоздатності органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, пов'язано з: 1) призначенням на посаду (прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини); 2) створенням відповідних органів, набуттям ними визначених законом повноважень, їх державною реєстрацією (органи державної влади та органи місцевого самоврядування, юридичні особи); набуттям відповідного статусу (фізичні особи), а також зі зверненням до суду із позовною заявою (заявою)

органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у випадках, визначених законом.

Петровський А.В.: Зазначте форми участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, НАЗК та прокурора.

Відповідь: Дякую за запитання. Формами участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, НАЗК є: 1) звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за його позовною заявою (заявою); 2) вступ за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовними заявами (заявами) інших осіб на будь-якій стадії розгляду справи; 3) подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовною заявою (заявою) іншої особи (ч. 2 ст. 56 ЦПК України).

Формами участі в цивільному процесі прокурора є: 1) звернення до суду з позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за його позовами (заявами); 2) вступ за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовними заявами (заявами) інших осіб, до початку розгляду справи по суті; 3) подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) іншої особи (ч. 3 ст. 56 ЦПК України).

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається **науковому керівнику, кандидату юридичних наук, доценту Боровській І.А.**, яка відзначила вагомий науковий внесок Сидоренко Н.О. у дослідженні інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України.

Авторові на підставі власних оригінальних досліджень, проведених на належних методологічних засадах, вдалося сформулювати низку вагомих для науки і практики положень, які характеризуються науковою новизною. Так, наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України після набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. За результатами проведеного дослідження сформульовано й обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які винесено на захист

Науковий рівень, зміст, обсяг та оформлення дисертації відповідають вимогам МОН України. Структура роботи характеризується послідовністю та узгодженістю змісту викладених у ній питань. Суттєвих зауважень до мови та стилю викладення матеріалу немає.

На основі поставлених завдань і отриманих результатів, а також рекомендацій дисертанту вдалося досягти поставленої мети і підготувати

актуальну й змістовну роботу. Працюючи над дисертацією, Сидоренко Н.О. проявила себе ініціативним, наполегливим, дисциплінованим та працелюбним аспірантом, людиною з творчим мисленням.

Потрібно зазначити, що дисертаційна робота Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України» має самостійний характер, є творчою працею, виконана на достатньому теоретичному рівні і свідчить про належну підготовку автора. Підсумовуючи, можна зазначити, що аспірант провів системну та ґрунтовну роботу, яка має завершений вигляд і може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається **рецензентам:**

Доктор філософії з галузі знань «Право» Калінюк А.Л. Дисертаційне дослідження Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України» присвячене актуальному на сьогоднішній день питанню.

Під час проведення дослідження Сидоренко Н.О. використала ґрунтовну науково-теоретичну базу, яка містить значний масив наукових та нормативно-правових джерел, що стосуються теми дослідження, а також судову практику з відповідних справ України. Це дозволило критично оцінити і розвинути теоретичні положення, розроблені попередниками, визначити та врахувати сучасний стан правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Слід наголосити на тому, що правильне та чітке формулювання об'єкта і предмета дисертаційного дослідження дозволило автору сформулювати обґрунтовані та достовірні висновки і рекомендації, що відповідним чином сприяло досягненню поставленої мети в роботі.

Дисертантом вдало визначено наукову новизну отриманих результатів дослідження, яка полягає у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України після набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII.

Таким чином, зміст, структура дисертації, коло розглянутих у ній питань та сформульовані результати й пропозиції вказують на те, що автор провів глибоке наукове дослідження. Проведена дисертантом робота свідчить, що основна мета дослідження була досягнута. Автор здійснив глибокий аналіз проблеми, зробив низку теоретичних висновків і пропозицій законодавцю, що збагачують науку цивільного права і процесу й здатні поліпшити чинне законодавство. Результати, отримані в дисертації, можуть бути кваліфіковані як нові, а отримані висновки мають практичне значення та можуть бути використані у різних сферах юридичної практики.

Дисертація Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України» загалом відповідає встановленим МОН України вимогам, тому вона може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Петровський А.В., який відзначив високий науковий рівень дисертаційного дослідження Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України».

Мета дисертаційного дослідження полягала в розробленні теоретичних основ інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, опрацювання обґрунтованих у науковому аспекті пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства України.

У результаті проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які виносяться на захист цивільного законодавства та забезпечення єдності судової практики.

На підставі вищенаведеного вважаю, що дисертація Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор філософії з галузі знань «Право», доцент Калінюк А.Л., доктор юридичних наук, професор Чурпіта Г.В., доктор юридичних наук, доцент Тихомиров Д.О., кандидат юридичних наук, професор Мироненко В.П., кандидат юридичних наук, доцент Герасимчук Л.В., кандидат юридичних наук, доцент Мазур В.В., кандидат юридичних наук, доцент Бобко В.Г., кандидат юридичних наук, доцент Якимець О.І., кандидат юридичних наук, доцент Петровський А.В.; кандидат юридичних наук, доцент Кирдан Б.В., кандидат юридичних наук, доцент Куцик К.В.; кандидат юридичних наук, доцент Шаповал Л.І., кандидат юридичних наук Бондар С.В.; здобувач ступеня доктора філософії Сидоренко Н.О.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи,
яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у
цивільному процесі України»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. У ст. 55 Конституції України проголошено захист прав і свобод людини та громадянина в суді. Згідно із ч. 1

ст. 4 ЦПК України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів, а відповідно до ч. 2 цієї статті ЦПК України у випадках, встановлених законом, можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах.

Дослідження інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України, привертає увагу науковців і практиків, що зумовлено змінами в його правовій регламентації у зв'язку з набуттям чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року №2147-VIII. Серед напрямів модернізації та оптимізації інституту учасників судового процесу, зокрема органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у світлі реалізації правової політики, спрямованої на гармонізацію національного законодавства й законодавства ЄС та приведення його у відповідність до спільних стандартів цивільного процесу ЄС у межах *acquis communautaire*, слід виокремити такі, як розширення переліку органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, зокрема, включенням до нього НАЗК, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що звертаються до суду з позовом (заявою) в інтересах викривача чи інформатора, відповідно, деталізацією цивільних процесуальних прав й обов'язків органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, а також форм їх участі в цивільному судочинстві.

Інститут органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі був предметом наукових досліджень вітчизняних процесуалістів. Зокрема, 2011 року С. С. Бичкова здійснила дисертаційне дослідження «Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження», обґрунтувавши низку фундаментальних для науки цивільного процесуального права концептів розвитку інституту учасників справи. 2012 року дисертаційне дослідження «Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб» здійснила І. П. Тимошевська. Проблематика участі прокурора в цивільному процесі на дисертаційному рівні була предметом наукового пошуку К. А. Гузе в роботі «Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному судочинстві України» (Х., 2015 р.).

Крім цього, проблематику інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України, досліджували у своїх працях такі науковці, як: В. І. Бобрик, І. А. Боровська, С. В. Васильєв, Н. В. Волкова, О. В. Гетманцев, О. О. Грабовська, К. В. Гусаров, Ю. С. Дацко, А. Л. Калінюк, В. В. Комаров, Л. А. Кондрат'єва, В. М. Кравчук, В. А. Кройтор, Р. Я. Лемик, Д. Д. Луспеник, О. О. Майданник, Н. С. Новик, А. В. Петровський, Ю. Ю. Рябченко, Г. О. Світлична, Д. М. Сібільов,

В. І. Тертишніков, Г. А. Терещук, О. І. Угриновська, С. Я. Фурса, Ю. С. Червоний, Г. В. Чурпіта, М. Й. Штефан, М. М. Ясинок та ін.

Водночас дослідження окресленої проблематики актуалізується у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким ЦПК України 2004 року було викладено в новій редакції.

Реформування та новелізація інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесуальному законодавстві України зумовлює необхідність системного аналізу й наукового переосмислення низки загальнотеоретичних і практичних положень, пов'язаних з участю в цивільному процесі відповідних учасників справи, моніторингу, дослідження та врахування підходів у сфері правового регулювання процесуальних правовідносин, які виникають між судом й органами та особами, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у законодавстві інших держав, а також розроблення наукових концептів з метою вдосконалення моделі вітчизняного цивільного судочинства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження ґрунтується на положеннях Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 року № 286-р, Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2022-2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454), річних планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2021–2025 роки.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних основ інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, опрацювання обґрунтованих у науковому аспекті пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства України.

Для дослідження зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- проаналізувати стан наукового розроблення і визначити методологію дослідження проблематики інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України;
- простежити генезу правового регулювання інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України;
- надати загальну характеристику інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі зарубіжних країн;

- сформулювати поняття та виокремити складові цивільної процесуальної правосуб'єктності органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб;
- виокремити та проаналізувати види і форми участі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб;
- визначити цивільні процесуальні права й обов'язки органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб;
- схарактеризувати процесуальні особливості участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- окреслити процесуальні особливості участі в цивільному процесі прокурора;
- дослідити процесуальні особливості участі у цивільному процесі Національного агентства з питань запобігання корупції;
- виокремити процесуальні особливості участі у цивільному процесі інших органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб;
- розробити пропозиції з удосконалення чинного законодавства України.

Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, які виникають у зв'язку з участю в цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Предметом дослідження є органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України.

Методи дослідження. Відповідно до мети й завдань основою методології дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Для простеження еволюції правового регулювання інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі, виокремлення загальних рис окремих етапів генези правового регулювання цього інституту використано історичний та логічний методи (*підрозділ 1.2*). За допомогою порівняльно-правового методу вдалося виокремити загальне й особливе в правовому регулюванні цього інституту в національному законодавстві та законодавстві зарубіжних країн (*підрозділ 1.3*). За допомогою аксіоматичного методу досліджено й удосконалено понятійно-категоріальний апарат інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України (*підрозділи 2.1–2.3, 3.1–3.4*). На підставі методу узагальнення виокремлено види і форми участі відповідних органів та осіб у цивільному процесі України (*підрозділи 2.1, 2.2*); метод аргументації використано для формулювання висновків дослідження інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України після набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших

законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. За результатами проведеного дослідження сформульовано й обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які винесено на захист, зокрема:

вперше:

визначено, що процесуальною формою участі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, є сукупність передбачених законом процесуальних дій відповідних учасників справи, які обумовлені особливостями виду цивільного судочинства (позовного, наказного, окремого провадження), в порядку якого розглядаються справи за їх участю, загальних і спеціальних цивільних процесуальних прав та обов'язків таких органів та осіб, що спрямовані на досягнення мети такої участі – ефективного захисту прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів;

аргументовано, що процесуальна форма участі кожного окремого суб'єкта, що входить до складу органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, визначається передбаченими законом формами вступу у справу (звернення до суду з позовом (заявою) за власною ініціативою, вступ у справу, провадження в якій відкрито за позовом іншої особи, залучення судом до участі у справі або участь у справі за своєю ініціативою для подання висновків), а також підставами та повноваженнями такого суб'єкта здійснювати відповідні функції у цивільному процесі;

обґрунтовано, що підстави звернення та процесуальна форма участі прокурора в цивільному судочинстві обумовлюються критерієм «захист інтересу», що диференціюється на «захист інтересів особи», «захист суспільних інтересів» і «захист інтересів держави», останній з яких визначається законодавчо встановленими функціями та повноваженнями прокурора, а також предметом спірних правовідносин (у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави);

доведено, що поняття «неспроможність викривача самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права» є оціночним, може тлумачитися за аналогією зі зверненням до суду в інтересах інших осіб Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або прокурора, а саме як існування обставин, які свідчать про фізичний стан, немічність, похилий вік, матеріальне становище тощо, що унеможливають самотійно здійснювати викривачем захист своїх інтересів у суді;

удосконалено:

науковий погляд, що факультативний вид участі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, пов'язується з наявністю «тріади» передумов, до яких належать: 1) норми матеріального права; 2) норми цивільного процесуального права; 3) ініціатива відповідних суб'єктів або ініціатива суду у випадках, встановлених законом;

судження про те, що цивільну процесуальну дієздатність органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, можна класифікувати за характером здійснення цивільних процесуальних прав та

виконання цивільних процесуальних обов'язків на безпосередню – у разі участі у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб: 1) особисто (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, фізичні особи); 2) шляхом самопредставництва юридичної особи (НАЗК, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, юридичні особи) та опосередковану – у разі участі у судовому процесі відповідних органів та осіб через представника (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, НАЗК, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, юридичні особи, фізичні особи);

наукове положення про те, що формами участі у цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, НАЗК є: 1) звернення до суду з позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за його позовною заявою (заявою); 2) вступ за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовними заявами (заявами) інших осіб на будь-якій стадії розгляду справи; 3) подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовною заявою (заявою) іншої особи;

науковий підхід до того, що формами участі у цивільному процесі прокурора є: 1) звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за його позовами (заявами); 2) вступ за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовними заявами (заявами) інших осіб до початку розгляду справи по суті; 3) подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) іншої особи;

твердження про те, що формами участі у цивільному процесі органів державної влади, органів місцевого самоврядування є: 1) звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участь у розгляді справи за їх позовною заявою (заявою); 2) участь у справі з метою подання висновків на виконання своїх повноважень;

судження про те, що участь фізичних та юридичних осіб, на відміну від інших органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, може здійснюватися лише у формі звернення до суду із позовною заявою (заявою) та участі в розгляді справи за їх позовною заявою (заявою);

наукову позицію, що необхідними умовами звернення прокурора до суду в інтересах держави у цивільному процесі є: 1) встановлення прокурором факту порушення або загрози порушення законних інтересів держави; 2) наявність визначених законом підстав для звернення прокурора до суду в інтересах держави; 3) відсутність органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах; 4) невиконання або неналежним чином виконання органом, уповноваженим здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, повноважень щодо захисту інтересів держави, якщо відповідний орган наявний;

наукове положення про те, що НАЗК як орган, якому законом надано право звертатися до суду в інтересах викривача, виконує субсидіарну (додаткову)

функцію у захисті інтересів викривача, а основну функцію в цьому покладено на представників або органи, яким законом надано право захищати права та інтереси викривача, до яких слід відносити: 1) уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції; 2) правоохоронні органи; 3) центри надання безоплатної правничої допомоги;

дістало подальший розвиток:

визначення поняття цивільної процесуальної правосуб'єктності органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, як передумову виникнення цивільних процесуальних правовідносин, що передбачає можливість звернення таких органів та осіб до суду з позовом (заявою) в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах на підставах та в процесуальній формі, визначених законом, набуття ними відповідного цивільного процесуального статусу, що охоплює загальні та спеціальні процесуальні права та обов'язки, а також у випадках, встановлених цивільним процесуальним законодавством України, його зміни на статус позивача та складається з двох елементів – цивільної процесуальної правоздатності та цивільної процесуальної дієздатності, остання з яких включає цивільну процесуальну відповідальність;

науковий підхід про доцільність мінімізації участі прокурора у цивільному процесуальному статусі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, з метою гармонізації цивільного процесуального законодавства України з правом ЄС в контексті реалізації принципу змагальності сторін у цивільному судочинстві;

судження про те, що у випадку відкриття провадження у справі за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави, цивільний процесуальний статус позивача набуває: орган, уповноважений здійснювати функції держави в спірних правовідносинах або прокурор за наявності однієї з умов: 1) у разі відсутності органу, уповноваженого здійснювати функції держави в спірних правовідносинах; 2) у разі відсутності в органу, уповноваженого здійснювати функції держави в спірних правовідносинах, повноважень щодо звернення до суду;

висновок про те, що у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави НАБУ є органом, уповноваженим на виконання функцій держави у спірних правовідносинах, та набуває цивільного процесуального статусу позивача у разі відкриття провадження у справі за позовом про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, пред'явленим прокурором САП (прокурорами ГПУ) як органом та особою, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, що обґрунтовується положеннями ч. 2 ст. 48, ч. 4, 5 ст. 56, ч. 1 ст. 290 ЦПК України, ст. 1, п. 10 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»;

твердження про те, що участь у цивільному процесі фізичних осіб, які звертаються до суду із заявами про захист прав, свобод чи інтересів інших осіб, може бути диференційована як участь: 1) законних представників (ч. 4 ст. 256-2, ч. 4 ст. 256-6 СК України), 2) органів та осіб, яким законом надано право

звертатися до суду в інтересах інших осіб (ст. 154, 165, 172, 258, 262 СК України).

На підставі зазначених положень розроблено пропозиції щодо оптимізації цивільного процесуального законодавства України, зокрема запропоновано викласти в новій редакції правові норми, що їх містять: ч. 1 ст. 56 ЦПК України, ч. 2 ст. 56 ЦПК України, ч. 7 ст. 56 ЦПК України, ч. 4 ст. 19 СК України, ч. 4 ст. 341 ЦПК України, ч. 2 ст. 22 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року № 1489-III, пункт «й» ч. 1 ст. 20-2 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні й можливості використання розроблених пропозицій та висновків:

- у науково-дослідній роботі – під час проведення подальших наукових розвідок у сфері цивільного процесуального права (акт впровадження Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України від 25 березня 2025 року, акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 27 березня 2025 року);

- у законотворчій діяльності – в процесі оптимізації цивільного процесуального законодавства України й інших держав;

- у правозастосовній діяльності – під час розгляду та вирішення цивільних справ за участю органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (акт впровадження Адвокатського об'єднання «ЕТОРУМ» від 27 березня 2025 року);

- в освітньому процесі – під час викладання навчальної дисципліни «Цивільний процес», а також підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 27 березня 2025 року).

Апробація матеріалів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднено на восьми науково-практичних конференціях та засіданнях круглого столу: «Приватно-правові механізми захисту прав людини» (м. Київ, 10 грудня 2021 року); «Регулювання приватно-правових відносин в умовах воєнного стану» (м. Київ, 29 вересня 2022 року); «Проблеми цивільного права та процесу» (м. Вінниця, 19 травня 2023 року); «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 року); «Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства» (м. Миколаїв, 28 березня 2024 року); «Цивільне право в сучасних умовах» (м. Київ, 8 жовтня 2024 року); «Захист прав людини і основоположних свобод: глобальні цілі сталого розвитку» (м. Київ, 10 грудня 2024 року); Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю PROКиїв (м. Київ, 3–4 грудня 2024 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено в чотирьох наукових статтях у фахових юридичних виданнях України, а також у восьми тезах виступів на науково-практичних заходах, зокрема:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Сидоренко Н. О. Проблеми правового регулювання участі прокурора у цивільному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 73 (1). С. 104–111. (Серія «Право»). URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/11/20.pdf>.

2. Сидоренко Н. О. Цивільна процесуальна правосуб'єктність органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 108–114. URL: http://pravoissuspilstvo.org.ua/archive/2023/6_2023/16.pdf.

3. Сидоренко Н. О. Участь у цивільному процесі Національного агентства з питань запобігання корупції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 133–136. URL: http://lsei.org.ua/12_2024/31.pdf.

4. Сидоренко Н. О. Еволюція правового регулювання інституту органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. *Актуальні питання в сучасній науці*. 2025. № 1 (31). С. 564–580. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/issue/view/315/415>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Сидоренко Н. О. Окремі аспекти захисту прокурором інтересів осіб у цивільному процесі у контексті реалізації права доступу до правосуддя. *Приватно-правові механізми захисту прав людини* : матеріали міжкафедр. наук.-теорет. круглого столу (Київ, 10 груд. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 111–116.

2. Сидоренко Н. О. Аспекти участі прокурора в справах про відновлення втраченого судового провадження. *Регулювання приватно-правових відносин в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 29 верес. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 67–71.

3. Сидоренко Н. О. Проблемні аспекти діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народж. О. А. Пушкіна (Вінниця, 19 трав. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 429–434.

4. Сидоренко Н. О. Окремі аспекти звернення державного чи приватного виконавця до суду в інтересах інших осіб. *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 23–24 лют. 2024 р.). Львів–Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 30–34.

5. Сидоренко Н. О. Справи про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення у дохід держави: окремі аспекти порушення права власності добросовісних набувачів. *Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Миколаїв, 28 берез. 2024 р.). Миколаїв : МННП НУ «ОЮА», 2024. С. 31–35.

6. Сидоренко Н. О. Національне агентство з питань запобігання корупції: участь у цивільному судочинстві в інтересах викривачів. *Цивільне право в сучасних умовах: проблеми та перспективи* : матеріали міжкафедр. наук.-практ. круглого столу, присвяч. Дню юриста в Україні (Київ, 8 жовт. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 37–41.

7. Сидоренко Н. О Окремі нормативні підстави участі у цивільному процесі органів державної влади та органів місцевого самоврядування в інтересах інших осіб, державних чи суспільних інтересах. *Захист прав людини і основоположних свобод: глобальні цілі сталого розвитку*: матеріали міжкафедр. наук.-практ. круглого столу, присвяч. Дню захисту прав людини (Київ, 10 груд. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 42–46.

8. Сидоренко Н. О Окремі нормативні підстави участі у цивільному процесі органів опіки та піклування. *Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю PROКиїв* (Київ, 3–4 груд. 2024 р.). Київ : КНДУ «Наук.-досл. ін-т соц.-економ. розвитку міста», 2024. С. 708–710.

Характеристика особистості здобувача. Сидоренко Наталія Олександрівна, 1985 року народження. З вересня 2021 року аспірант заочної форми навчання кафедри цивільно-правових дисциплін НАВС. У 2009 році закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Правознавство» (диплом магістра права з відзнакою). На сьогодні адвокат, викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Сидоренко Н.О. і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у цивільному процесі України».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Сидоренко Наталії Олександрівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Сидоренко Наталії Олександрівни «Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у

цивільному процесі України» до разового захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 14, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Голова засідання –
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії з галузі знань «Право»,
доцент**

Анжела КАЛІНЮК

